TEXNIKUM O‘QUVCHILARIDA MILLIY G‘OYA VA MA’NAVIY-AXLOQIY TARBIYANI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Otaboyeva Mexrinso Xusan qizi
Zarbdor tuman 2-son texnikumi
mexrinsootabiyeva2000@gmail.com

Annotatsiya. *Maqolada kasb-hunar texnikumi o‘quvchilarida milliy g‘oya va ma’naviy-axloqiy fazilatlarni shakllantirishning pedagogik asoslari, tarbiyaviy ishlarni tashkil etishning zamonaviy shakl va metodlari tahlil qilingan. Muallif o‘smirlik davri psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda, texnikum sharoitida tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etish, milliy qadriyatlarni kasbiy shakllanish jarayoni bilan uyg‘unlashtirish yo‘llarini yoritadi.*

Kalit so‘zlar: *milliy g‘oya, ma’naviy-axloqiy tarbiya, texnikum, tarbiyaviy ish, milliy qadriyatlar, murabbiylik, yoshlar tarbiyasi.*

Аннотация. *В статье анализируются педагогические основы формирования национальной идеи и духовно-нравственных качеств у учащихся профессиональных техникумов, современные формы и методы организации воспитательной работы. С учётом психологических особенностей подросткового возраста автор освещает пути организации воспитательных мероприятий в условиях техникума и гармоничного сочетания национальных ценностей с процессом профессионального становления.*

Ключевые слова: *национальная идея, духовно-нравственное воспитание, техникум, воспитательная работа, национальные ценности, наставничество, воспитание молодёжи.*

Abstract. *The article analyzes the pedagogical foundations of forming national idea and spiritual-moral qualities in vocational college students, as well as modern forms and methods of organizing educational (upbringing) work. Taking into account the psychological characteristics of adolescence, the author describes ways of organizing educational activities in vocational colleges and harmonizing national values with the process of professional formation.*

Keywords: *national idea, spiritual-moral upbringing, vocational college, educational work, national values, mentorship, youth education.*

Kirish.

Bugungi kunda yosh avlodni har tomonlama barkamol, milliy g‘oyaga sodiq va yuksak ma’naviyatli shaxs sifatida tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Kasb-hunar texnikumlari o‘quvchilari o‘zining ijtimoiy-psixologik xususiyatiga ko‘ra shaxsiy dunyoqarashi shakllanib borayotgan o‘smirlar bo‘lib, ularda mustaqil kasbiy mahorat bilan bir qatorda mustahkam ma’naviy-axloqiy poydevor ham shakllantirilishi zarur.

O‘smirlik davri o‘ziga xos psixologik xususiyatlar — shaxsiy “men”ni izlash, tengdoshlar guruhining ta’siri kuchayishi, mustaqillikka intilish bilan tavsiflanadi. Ushbu davrda tashqi tarbiyaviy ta’sirning shakl va uslubi noto‘g‘ri tanlansa, o‘quvchida qarshilik reaksiyasi yuzaga kelishi, aksincha, to‘g‘ri tashkil etilgan tarbiyaviy muhit esa uning shaxsiy va kasbiy jihatdan barqaror rivojlanishiga xizmat qilishi mumkin.

Texnikumlarda tarbiyaviy ish nafaqat alohida tashkil etiladigan tadbirlar, balki barcha o‘quv fanlari va kasbiy amaliyot jarayoniga singdirilgan uzluksiz jarayon sifatida qaralishi lozim. Ayni paytda, raqamli texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar ongiga kuchli ta’sir ko‘rsatayotgan bir davrda, milliy g‘oyani shakllantirishning samarali metod va vositalarini izlash alohida dolzarblik kasb etadi.

Ushbu maqolaning maqsadi — texnikum sharoitida o‘quvchilarda milliy g‘oya va ma’naviy-axloqiy tarbiyani shakllantirishning pedagogik asoslarini, shuningdek amaliy tashkiliy shakllarini tahlil qilishdan iborat.

Asosiy qism. Tadqiqot davomida tarbiyaviy ish yo‘nalishidagi me’yoriy hujjatlar, pedagogik-psixologik adabiyotlar tahlil qilindi hamda texnikumlardagi tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etish tajribasi umumlashtirildi.

1. Milliy g‘oya va ma’naviyat tushunchalarining mazmun-mohiyati

Milliy g‘oya — bu xalqning tarixiy taraqqiyoti davomida shakllangan, uning istiqbolini belgilovchi qadriyatlar, maqsad va intilishlar tizimidir. Ma’naviy-axloqiy tarbiya esa shaxsda vatanparvarlik, mehnatsevarlik, insonparvarlik, mas’uliyat hissi kabi fazilatlarni shakllantirishga qaratilgan izchil pedagogik jarayondir.

Texnikum o‘quvchisi uchun milliy g‘oya faqat mavhum tushuncha bo‘lib qolmasligi, balki uning kundalik xulq-atvori, mehnatga munosabati, kasbiy burchni his qilishida namoyon bo‘lishi kerak. Shu bois tarbiyaviy ishni kasbiy ta’lim mazmuni bilan uzviy bog‘lash muhim ahamiyat kasb etadi.

Ma’naviy-axloqiy tarbiyaning tarkibiy qismlariga vatanparvarlik tarbiyasi, huquqiy tarbiya, iqtisodiy tarbiya, ekologik tarbiya va estetik tarbiya kiradi. Ushbu

yo‘nalishlarning barchasi bir-biri bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, ularni alohida-alohida emas, balki yagona tizim sifatida, o‘quvchining yosh xususiyatlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda amalga oshirish zarur. Texnikum sharoitida bu yo‘nalishlarning har biri kasbiy faoliyat bilan bog‘lab olib borilganda, tarbiyaviy ta’sirning samaradorligi sezilarli darajada oshadi.

2. Texnikum sharoitida tarbiyaviy ishlarni tashkil etish shakllari

Texnikumlarda tarbiyaviy ish quyidagi asosiy shakllarda amalga oshiriladi: guruh murabbiysi soatlari, milliy va diniy bag‘rikenglikka oid ma’rifiy suhbatlar, davlat bayramlariga bag‘ishlangan tantanali tadbirlar, ko‘ngillilik (volontyorlik) harakatlari, sport-sog‘lomlashtirish tadbirlari hamda o‘quvchilar o‘zini o‘zi boshqarish organlari faoliyati.

Murabbiylik instituti alohida o‘rin tutadi — har bir guruhga biriktirilgan murabbiy o‘quvchining nafaqat o‘zlashtirishini, balki oilaviy sharoiti, ijtimoiy muhiti va shaxsiy rivojlanishini muntazam kuzatib boradi, zarur hollarda ota-onalar va psixolog bilan hamkorlikda individual tarbiyaviy ish olib boradi.

Bundan tashqari, texnikumlarda faoliyat yurituvchi “Ma’naviyat va ma’rifat” kengashlari, yoshlar ittifoqi bo‘limlari va turli ijodiy to‘garaklar ham tarbiyaviy ishning muhim tashkiliy shakllaridan hisoblanadi. Bunday tuzilmalar orqali o‘quvchilarning tashabbuskorligi, jamoatchilik faolligi va o‘zaro hamkorlik ko‘nikmalari rivojlantiriladi, ular o‘z tengdoshlari orasida ijobiy tarbiyaviy muhitni shakllantirishda faol ishtirok etadilar.

3. Zamonaviy metod va vositalardan foydalanish

Zamonaviy sharoitda tarbiyaviy ishni faqat an’anaviy ma’ruza-suhbat shaklida emas, balki interaktiv davra suhbatlari, “ochiq mikrofon” uchrashuvlari, ijtimoiy loyihalar va media-savodxonlikni oshirishga qaratilgan mashg‘ulotlar orqali tashkil etish samarali hisoblanadi. Bunday yondashuv o‘quvchini passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi.

Shuningdek, milliy qadriyatlarni targ‘ib qiluvchi ijodiy tanlovlar, muzey va tarixiy obidalarga tashriflar, faxriylar bilan uchrashuvlar tashkil etish o‘quvchilarda vatanparvarlik hissini mustahkamlashning samarali vositalaridan biridir. Bunday tadbirlarni o‘quvchining kasbiy faoliyati bilan bog‘lash — masalan, o‘z kasbi ustalarining hayot yo‘li bilan tanishtirish — ma’naviy tarbiya va kasbiy tarbiyaning uyg‘un kechishini ta’minlaydi.

Ijtimoiy tarmoqlar va raqamli makonning yoshlar ongiga ta’sirini hisobga olgan holda, media-savodxonlik mashg‘ulotlarini tashkil etish, o‘quvchilarga internetdagi noto‘g‘ri ma’lumotlarni tanqidiy tahlil qilish, ishonchli manbalarni

ajrata olish ko‘nikmalarini shakllantirish zamonaviy tarbiyaviy ishning ajralmas qismiga aylanishi lozim.

Amaliy tajriba shuni ko‘rsatadiki, tarbiyaviy tadbirlarni bir tomonlama, faqat “yuqoridan buyurilgan” tarzda emas, balki o‘quvchilarning o‘zlari tashabbus bilan ishtirok etadigan, ularning fikri va taklifi inobatga olinadigan tarzda tashkil etish ancha yuqori samara beradi. Bunda murabbiyning vazifasi tadbirni to‘liq nazorat qilish emas, balki o‘quvchilar tashabbusini yo‘naltirish va qo‘llab-quvvatlashdan iborat bo‘lishi kerak.

4. Kasbiy tarbiya va ma’naviy tarbiyaning uzviy bog‘liqligi

Texnikum sharoitining o‘ziga xosligi shundaki, o‘quvchining ma’naviy tarbiyasi uning kasbiy shakllanish jarayonidan ajralgan holda amalga oshirilmaydi. Mehnat intizomi, kasbiy mas’uliyat, hunarga hurmat, ustoz-shogird an’analariga rioya qilish kabi tushunchalar aslida ma’naviy-axloqiy tarbiyaning kasbiy sohadagi ko‘rinishidir.

Shu sababli murabbiylar amaliy ta’lim o‘qituvchilari bilan hamkorlikda ishlab, ustaxona va laboratoriyalardagi mehnat jarayonini ham tarbiyaviy vosita sifatida qo‘llashlari, o‘quvchilarga mehnat sharafi, sifatli mahsulot tayyorlashning ijtimoiy ahamiyati haqida tushuntirish ishlarini olib borishlari maqsadga muvofiqdir.

Kuzatishlar shuni ko‘rsatadiki, kasbiy va ma’naviy tarbiyani uzviy bog‘lab olib borilgan texnikumlarda o‘quvchilarning intizomga rioya qilish darajasi, jamoada ishlash ko‘nikmalari va o‘z kasbiga hurmat bilan qarash munosabati sezilarli darajada yuqori bo‘ladi. Bu, o‘z navbatida, bitiruvchilarning mehnat bozorida nafaqat kasbiy, balki shaxsiy fazilatlari bilan ham ijobiy baholanishiga zamin yaratadi.

Xulosa. Xulosa sifatida ta’kidlash joizki, texnikum o‘quvchilarida milliy g‘oya va ma’naviy-axloqiy fazilatlarni shakllantirish uzluksiz, izchil va ko‘p qirrali pedagogik jarayon bo‘lib, u faqat maxsus tarbiyaviy tadbirlar bilan emas, balki butun ta’lim-tarbiya tizimining barcha bo‘g‘inlarini qamrab olishi lozim.

Murabbiylarga tavsiya etiladiki, tarbiyaviy ishni rejalashtirishda o‘quvchilarning yosh xususiyatlarini, qiziqishlarini va kasbiy yo‘nalishini hisobga olgan holda zamonaviy interaktiv shakllardan foydalanish, milliy qadriyatlarni amaliy misollar orqali singdirish maqsadga muvofiqdir.

Kelgusida ushbu yo‘nalishdagi ishlarni texnikumlarda murabbiylar uchun maxsus metodik qo‘llanmalar ishlab chiqish, shuningdek ota-onalar, mahalla va ta’lim muassasasi o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlashga qaratilgan yagona tarbiyaviy tizim yaratish yo‘nalishida davom ettirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risidagi Qonuni. – Toshkent, 2016.

2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021. – 464 b.

3. G‘ofurov Z. Ma’naviyat asoslari. – Toshkent: Ma’naviyat, 2019. – 240 b.

4. Karimova V.M. Yoshlar tarbiyasining psixologik asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018. – 176 b.

5. Ochilov M. Murabbiylik faoliyati asoslari. – Toshkent: Fan, 2020. – 198 b.

6. Nazarova D. Kasb-hunar ta’limi muassasalarida tarbiyaviy ishni tashkil etish // Kasb-hunar ta’limi jurnali. – 2022. – №2. – B. 33–39.